

Kvalitativní výzkum

Metodologie v ISK, 11/11/2011

Kvalitativní výzkum

- „**Beletrie psaná pod přísahou**“ (MacDonald, Švaříček a Šedová 2007)
- KV umožňuje **pozorovat sociální fenomény a procesy** v jejich **přirozeném prostředí**. Tento typ výzkumu tak umožňuje **hluboké pochopení** sociálního života, neboť umožňuje zjistit významy, které aktéři sociálního života těmto fenoménům a procesům připisují (Hancock, Beverley, 1998, Rabušic)

**Jak? Proč?
Jakým způsobem?
Jaký význam?**

Kvalitativní výzkum v ISK

- Před rokem **1980 téměř chybí** (do roku 1985 pouze 1,65 % výzkumů) – zaměření výzkumů spíše na organizační, než individuální úroveň (Järvelin & Vakkari, 1993)
- ISK si vypůjčuje teoretické rámce a metody z **jiných disciplín** (sociologie, antropologie, pedagogika, komunikační studia) (Afzal, 2006)

Kvalitativní výzkum v ISK

Menší zájem o kvalitativní výzkum lze vysvětlovat i samotnou povahou oboru

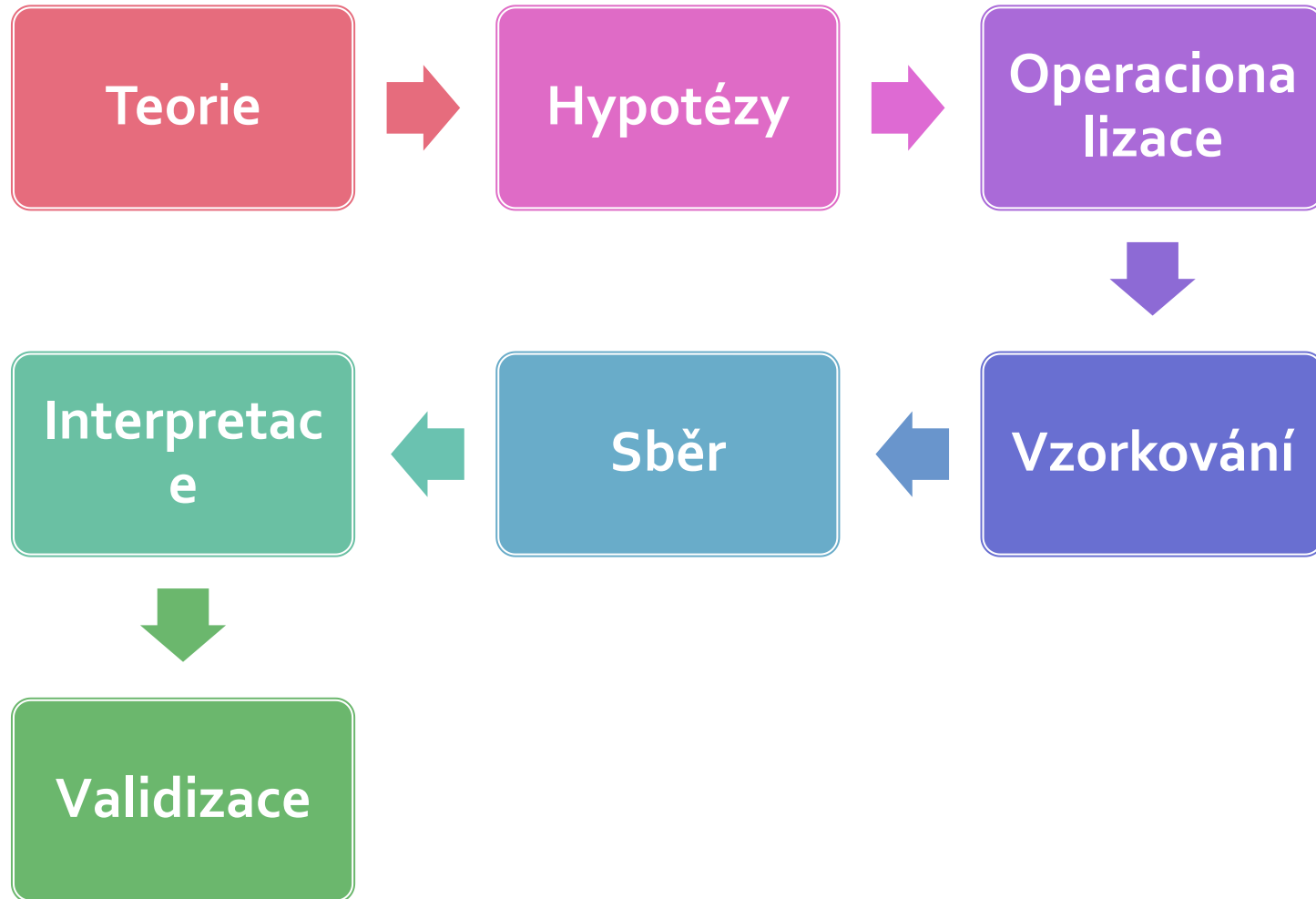
Kvalitativní metody mohou vést k lepšímu pochopení

Naturalistický přístup

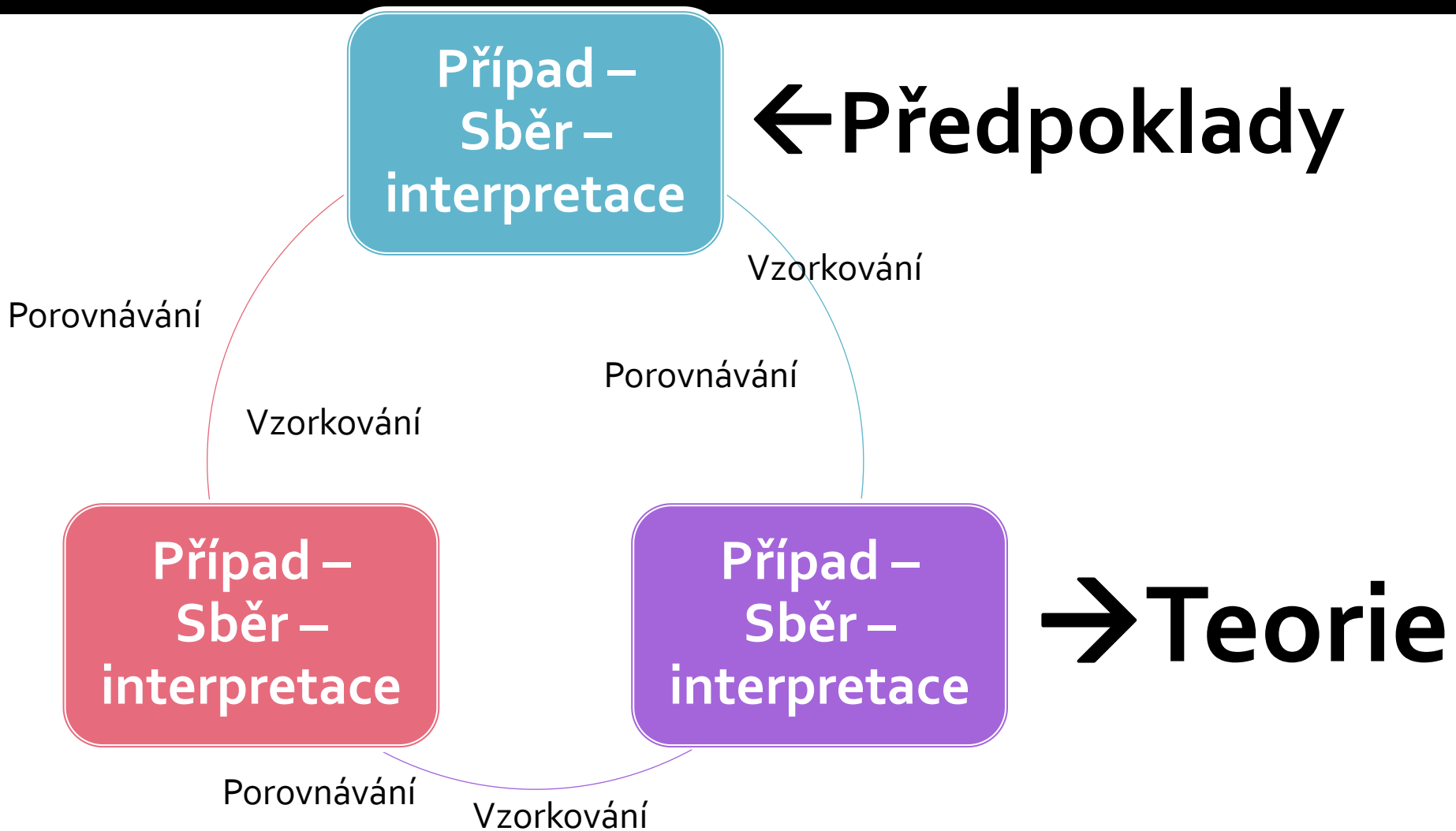
- Westbrook (1994)
- Holistický přístup, ale v ISK opomíjený
- Příklady: Mellon (1986), Chatman, Kulthau

In virtually every area of LIS research, from system design to user education evaluation, the concatenation of factors that finally lead a user to an interaction with some part of an information system is increasingly complex. Naturalistic work seeks out all aspects of that complexity on the grounds that they are essential to understanding the behavior of which they are a part. "It is difficult to imagine a human activity that is context-free" (Lincoln & Guba, 1985, p. 114). The flexibility and sensitivity of the human instrument are critical to the effort to understand this complexity.

Model kvantitativního výzkumu

Model kvali výzkumu

Příprava kvalitativního výzkumu

Projekt výzkumu – zadání:

http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Kisk:Metodologie_pro_informa%C4%8Dn%C3%AD_studia_a_knihovnictv%C3%AD/projekt-vyzkumu#Projekt_v_p.C5.99.C3.ADpad.C4.9B_kvalitavn.C3.ADho_v.C3.BDzkumu

Zásady kvalitativního výzkumu

- Výzkumník obvykle sbírá data v **přirozeném prostředí** – sám se stává výzkumným nástrojem – intenzivní a dlouhodobý kontakt
- Zaměření na **aktivitu/proces**, nikoliv na výsledky
- Sesbíraná data jsou **obvykle textová**, nikoliv numerická

Zásady kvalitativního výzkumu

- **Otevřenost** k novým cestám zkoumání
- Usilování o co **nejplastičtější obraz problému**
- Snaha o **pochopení** (ne jen popis)
- Nestandardizované/nestandardizovatelné postupy
- Etika
- **Subjektivita vs. kritická reflexe** (otázka objektivity)

Výzkumné designy (kvali)

- Fenomenologický výzkum
- Etnografický výzkum
- Zakotvená teorie
- Biografický design
- (...)

Constance Mellon:
Library Anxiety
(příklady výzkumných
designů)

Příklad I: kvantitativní přístup

- **Otázky:** co? Kdy? Jak často? Kde?
- **Výsledky:**
  - Jaké typy úzkosti?
  - Jaká frekvence?
  - Jaké jsou nejčastější příčiny?

Ale co to znamená pro samotné student(k)y?

Příklad II: Fenomenologický

- Fenomenologie = studium fenoménů (událostí, zkušeností, konceptů, situací)
- Snaha **porozumět povaze** strachu pocitovaného studenty
- Co strach způsobuje? Jaký má dopad na život/studium? Jaký význam mu příkládají informanti?
- Malá skupina (5-8 lidí), ale hloubkové zkoumání

Příklad III: etnografický

- Etnografie – základ v antropologii
- Soustředění na **detailní, přesný popis** (spíše než vysvětlení) – realitu je potřeba pozorovat a popsat „taková, jaká je“ (naturalistická tradice)
- **Extenzivní výzkum v terénu**, zúčastněné pozorování, život v komunitě

Etnografický výzkum

- Analýza – z perspektivy zkoumané populace (včetně jazyka)
- Spolupráce s „informátory“ – zvyšování **validity** před prezentací závěrů
- → je potřeba větší skupina (15-20), výzkum probíhá **v přirozeném prostředí**, interakce s dalšími skupinami (referenční knihovníci)

Příklad IV: zakotvená teorie

- Zakotvená teorie = propojení pozitivistické a interakcionistické tradice
  - Glaser, Strauss, 1967
  - Strauss, Corbin, 1990
- Pokus o vytvoření nové teorie na základě sběru dat o studovaném fenoménu – ale **vysvětluje výzkumník, nikoliv aktér**

Příklad IV: zakotvená teorie

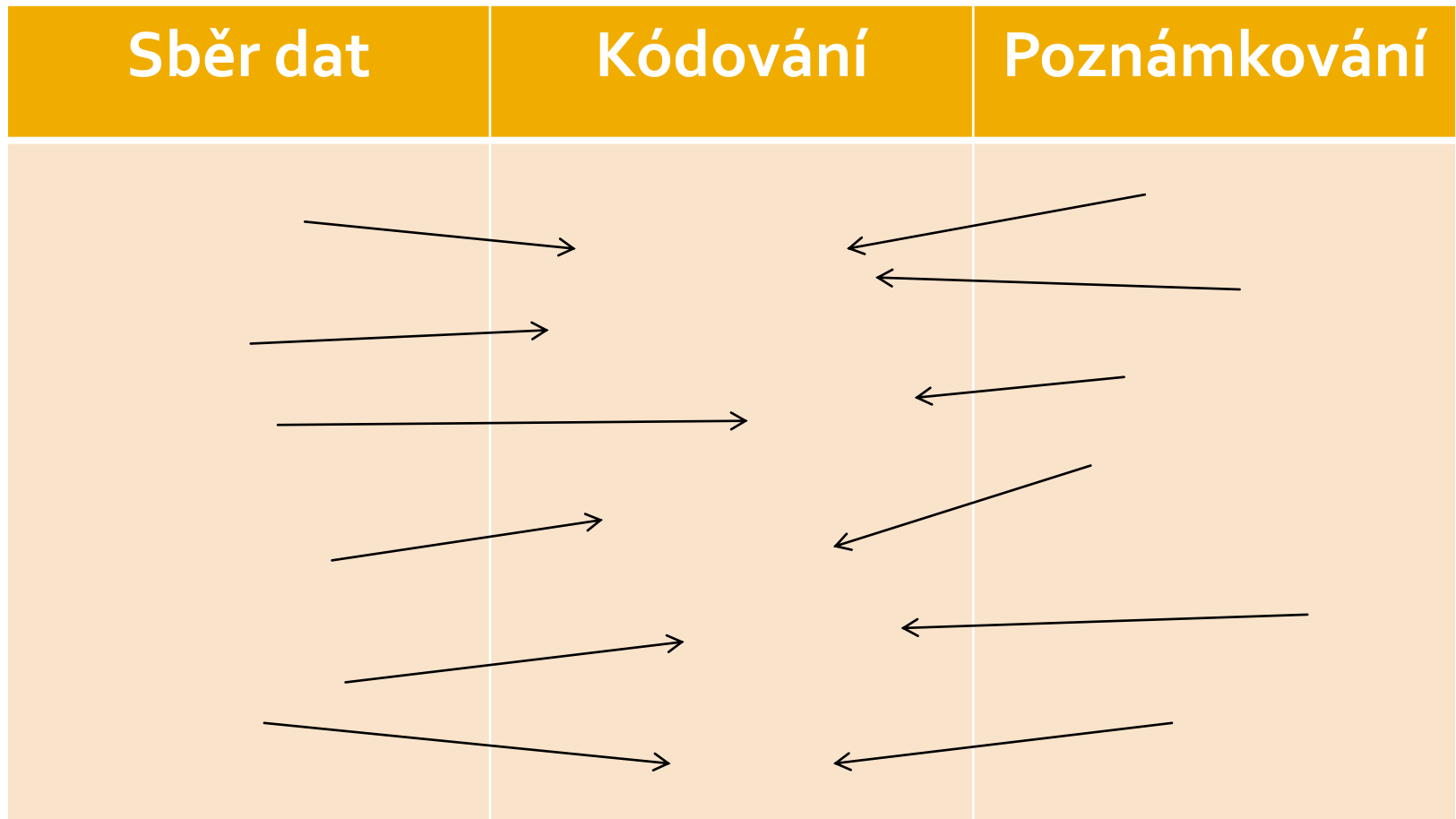
3 hlavní zásady:

- (Objektivní) **odstup od problému** (*vstup do terénu bez prekonceptí*) – zeptej se: *Co se tam děje? Je má domněnka o tom, co se děje, ve shodě s daty?*
- **Skeptický duch**: *Vysvětlení pocházejí z literatury či zkušeností. Chápej všechna vysvětlení jako prozatimní. Neustále je konfrontuj s daty.*
- Drž se **výzkumných procedur**

Příklad IV: zakotvená teorie

- Teorie je vyvíjena přímo **z existujících dat**
- **Theoretical sampling** – současně probíhá sběr dat, analýza, výběr vzorku, až dojde k teoretické saturaci
- Metoda **konstantního srovnávání** – metodologie není vytvořena předem, ale během výzkumu

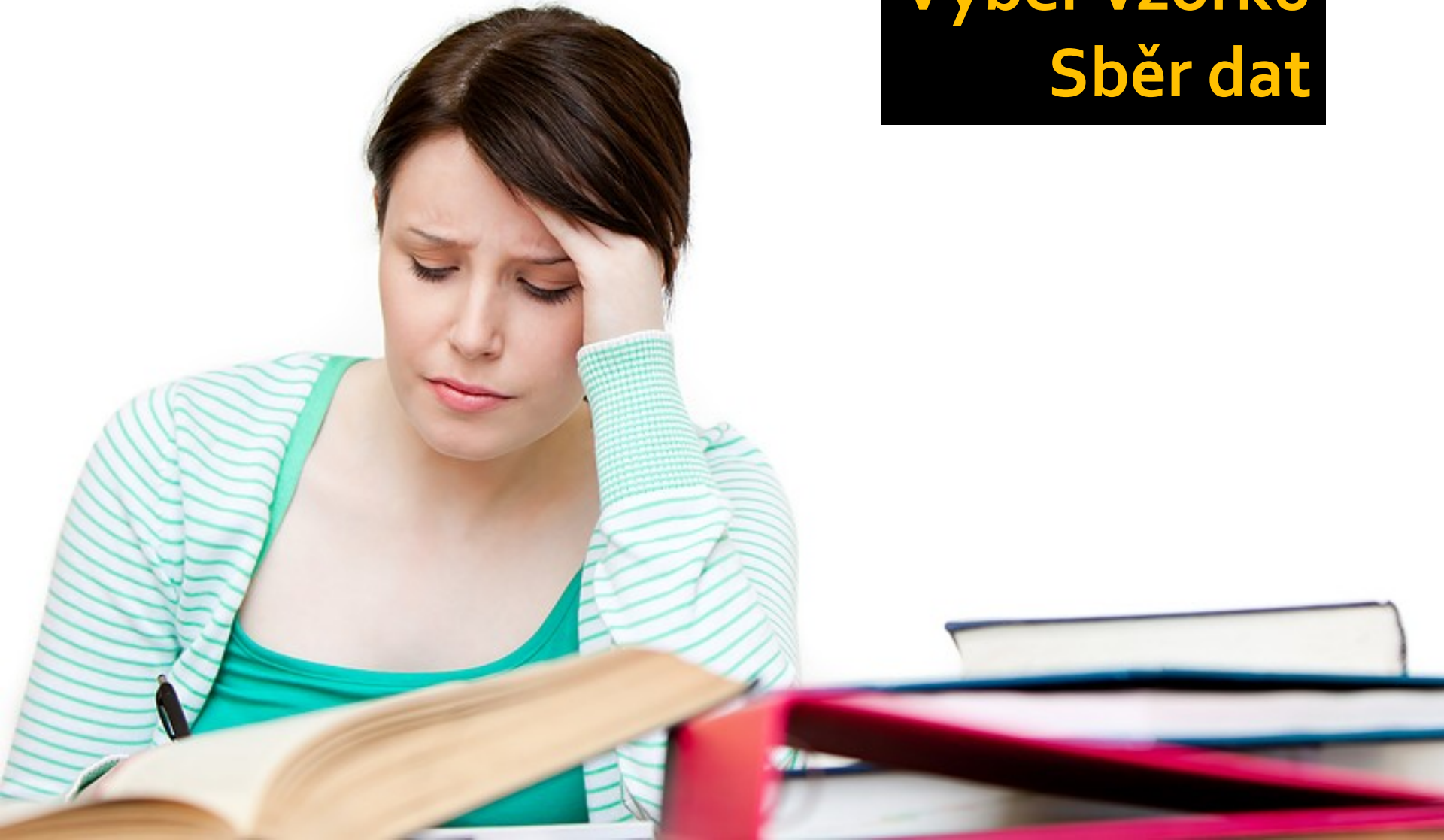
Příklad IV: zakotvená teorie

Příklad IV: zakotvená teorie

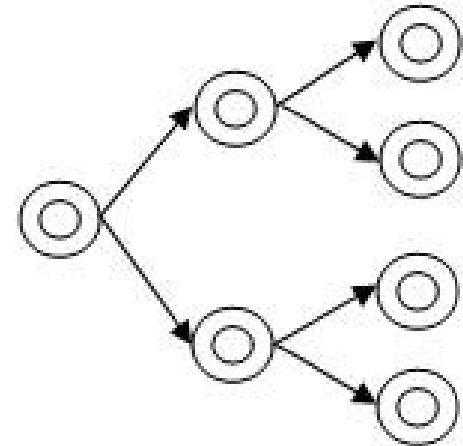
- Popis sociálních a psychologických procesů, kterými respondenti procházejí v knihovně
- Opět větší skupina (15-20 lidí) složená nejen ze studentů, ale širší palety respondentů
- Striktně daná **pravidla kódování** a zpracování výzkumu (datové úryvky – kódy – kategorie)

Výběr vzorku Sběr dat

Techniky výběru vzorku

- **Kvalifikovaný zaměřený výběr**
  - Znalost kontextu x diskutabilní reprezentativita
- **Snowball technika**
  - Specifické ne-známé soubory
  - Reprezentativita pole
- **Cenzovní výběry**
  - Malé komunity
- **Dobrovolné výběry**

Rozhovory

- Nestandardizované, polostandardizované, standardizované
- Typy rozhovorů:
  - Neformální (komunikace, vztah s respondentem, otázka etiky, složitá analýza)
  - Narativní (volné vyprávění respondenta, výzkumník spíše stimuluje)
  - Fenomenologický (historie života, zkušenosti a reflexe zkušeností)

Rozhovory

- Úvod rozhovoru: objasnění účelu, etika, anonymita, neexistují dobré a špatné odpovědi
- Pořadí otázek:
  - nejprve současnost, minulost
  - bezproblémové, popisné otázky na úvod
  - poté složitější otázky vyžadující interpretaci
  - demografické otázky na konci, nenápadně v průběhu

Rozhovory

- Pozor na neverbální komunikaci
- Pozor na sociálně vhodné odpovědi
- Nahrávání rozhovoru
- Psané poznámky
- Rovnocenná komunikace

Transkripce, vyhodnocování

- Doslovná transkripce
- Redukce:
  - Vypouštění podobných výpovědí
  - Kódování
  - Třídění, klasifikace
- Software: Atlas.ti, Trancriber, Transana, AnSWR, Ethnograph, ...

Pozorování

- **Skryté zúčastněné pozorování**
  - Přirozené prostředí
  - Účastníci nevědí o pozorování
  - Pozor na etiku
- **Otevřené zúčastněné pozorování**
  - Přirozené prostředí
  - Účastníci vědí, že jsou pozorováni
- **Nezúčastněné pozorování**

Pozorování

Focus Group

- Obvykle 7-10 lidí
- **Skupinová dynamika**, interakce
- Vysoké nároky na moderátora
- Prakticky nemožnost generalizace
- Využitelné i pro plánování dalších metod

Focus group (skupinová dynamika)

http://www.youtube.com/watch?v=L_iuAkJHqOk&feature=related

Případová studie

- N=1
- Příklad: osoba, instituce, skupina, rodina, knihovna...
- Komplexní popis a interpretace
- Zdroje dat:
  - Autobiografie, deníky, životopis, korespondence, rozhovory, dokumentace, pozorování...

Obsahová analýza

■ Kvalitativní

- Narativní, diskurzivní, sémiotická (...)

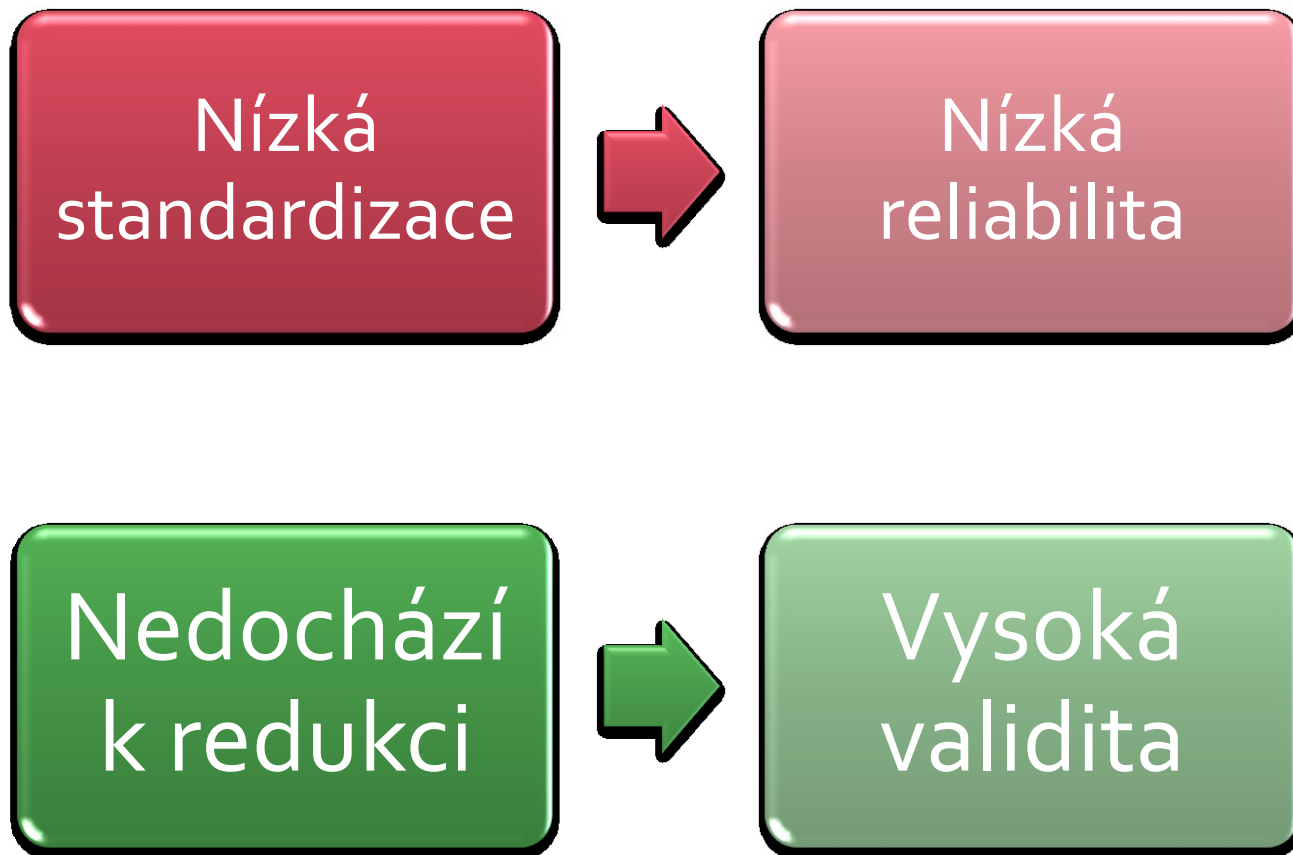
■ Kvantitativní

- Vysoká míra ověřitelnosti, strukturovanosti
- Sleduje výskyty jednotek (slov, slovních spojení atd.)

techniques of content analysis have considerable potential for library and information research. Many of the phenomena which characterize library and information work take the form of discourse. . . . Content analysis can provide an understanding of these materials, if it is used in a rigorous manner. (p. 260)

Kvalita v kvalitativním výzkumu

Kvalita v kvalitativním výzkumu

- **Triangulace** (kombinace s dalšími výzkumnými metodami, ideálně kvanti)
- **Interní validita** (důvěryhodnost, autenticita)
  - Odpovídají pozorování badatele teoriím, které vyvinul?
- **Peer debriefing / peer auditing** (kontrola kvality od kolegů-vědců)
- **Ověřování** (u informantů)
- **Koherence, zápisky, field notes**

Přenositelnost

- **Techniky k zajištění přenositelnosti**
  - Reflexe subjektivity (jaké postoje máme k problematice? Jak jsme dospěli k závěrům?)
  - Dodatečná validizace
  - Popis limitů výzkumu
  - Pozice výzkumníka (standpoint theory)

Spolehlivost

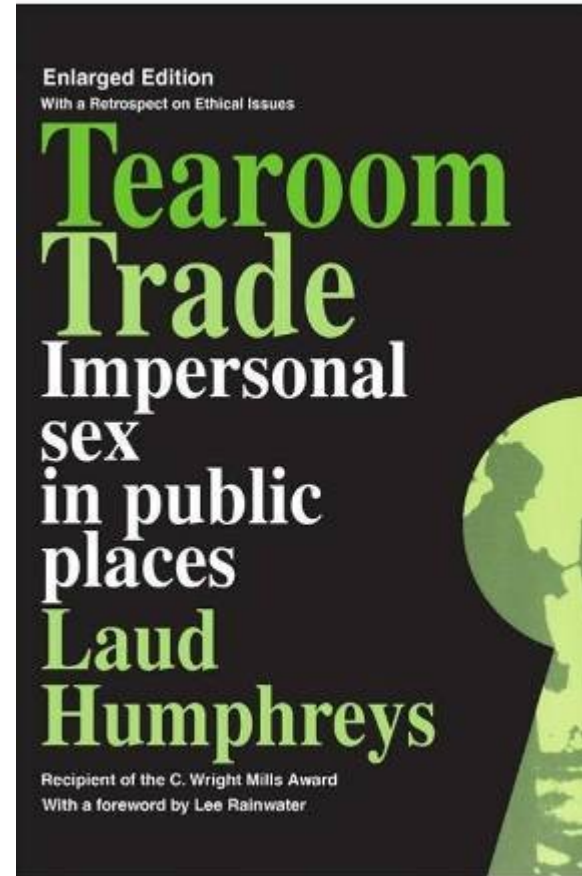
- **Techniky k zajištění spolehlivosti**
  - Konzistence otázek (jak klademe otázku různým informantům? Jak jí rozumí?)
  - Přepis nahrávek, field notes
  - Konzistence při kódování
  - Dvojité kódování

Etika

- Zachování důvěrnosti a anonymity
- Poučený souhlas
- Zpřístupnění práce účastníkům výzkumu

Etické kauzy

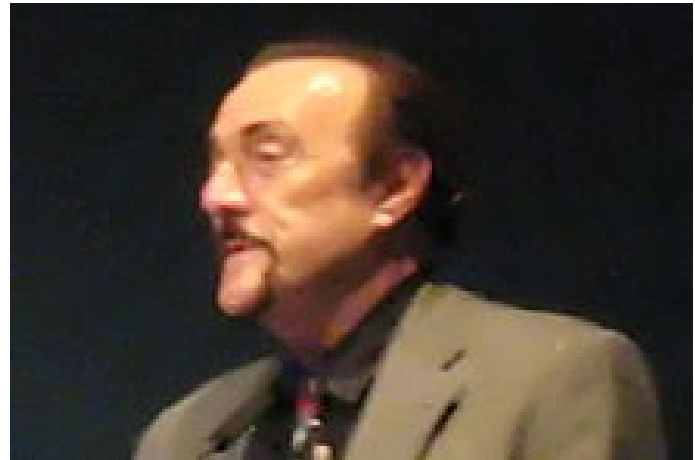
- Humpreys, 1970

Etické kauzy (experimenty)

- Vězeňský experiment (Philip Zimbardo, 1971)

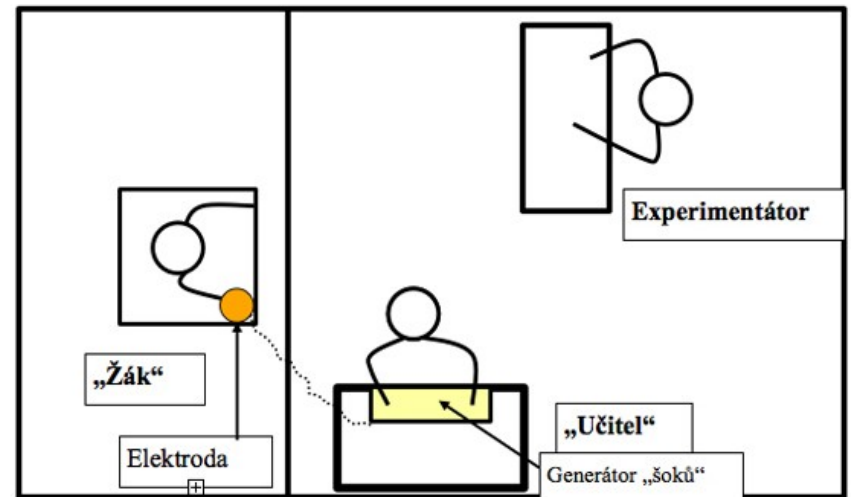

Etické kauzy (experimenty)

- Milgramův experiment (učení a paměť)

Schema uspořádání Milgramova pokusu

- Obrázky:

- [Amir Kuckovic, darling.clandestine Urban Art Association](#), Banksy,
<http://www.cogsci.unitn.it/ecn2009>,
http://www.ethnosnacker.com/2009_09_01_archive.html